

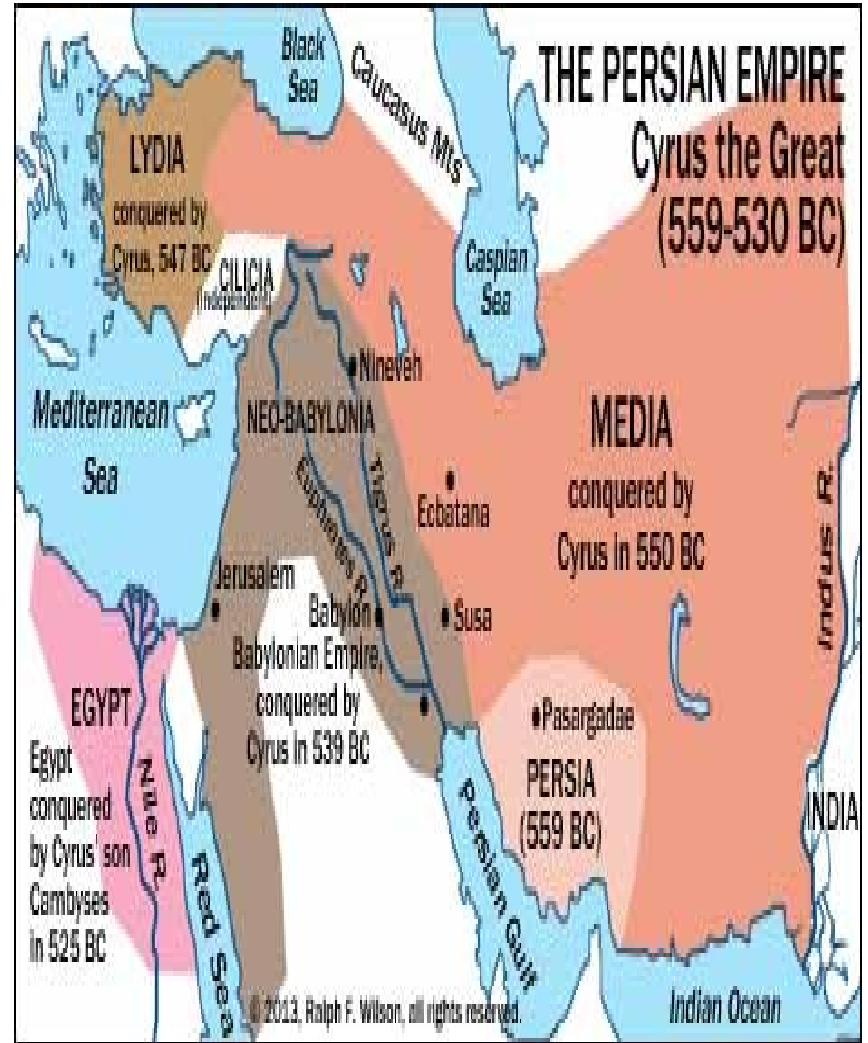
Bible

Tereza Kvasničková

Časová osa

- 3500 – 1200 př. n. l. doba bronzová. Izraelská země byla osídlena množstvím malých národů zvaných Kanaánci. Kanaánci žili většinu tohoto období pod egyptskou nadvládou. Konec doby bronzové přinesla ekologická katastrofa.
- 1200 – doba železná. Kanaánci se transformují a založí severní Izrael a Judsko, kde vládne Davidova dynastie. Hebrejci jsou kanaán. pastevcí, kteří přestali kočovat a usadili se.
- 722 zničení severního Izraele. Asyřané udělali z Izraele svou provincii, z Judska vazalské království.
- 609 př. n. l. bitva u Megida mezi Jóšijášem a faraónem Nekem II. Jóšijáš padl.
- 605 Bitva u Karchemiše – konečná porážka spojených asyrsko-egyptských vojsk Babyloňany.
- 539 Perský král Kýros II Veliký dobyl Babylon.
- 587 – 538 Babylonské zajetí. Judsko babylonskou provincií. Kýros Veliký povolil návrat Judejců do Judska, Judsko perskou provincií. Vznik Tóry, deuteronomistické historie a monoteismu, stavba chrámu. Původní náboženství Izraele a Judska bylo henotheistické.
- 332 Jeruzalém dobyl Alexandr Veliký. Po něm Ptolemaiovci ovládli Palestinu.
- 198 Seleukovec Antiochos III. porazil Ptolemaia V. a zabral Palestinu.
- 175 – 163 Antiochos IV Epifanés. 167 vydává nařízení o zrušení židovského náboženství. Povstání Makabejských 167–161. Roku 164 př. n. l. vysvěcen Chrám.
- 142 – 37 Hasmonejská dynastie. Nezávislé království 129 – 63.
- 63 Pompeius Veliký vstupuje do Jeruzaléma. Judea se stává římskou provincií, ztráta nezávislosti.
- 37 – 4 Král Herodes Veliký, Idumejec, vládl Judeji a Galileji jako vazal Říma.
- 6 n. l. Augustus z Judeje udělal římskou provincií, kterou ovládali římsští prokurátoři.
- 66 – 70 první židovsko-římská válka – zničen Chrám, proto význam získává Tóra a Talmud.
- 132 – 135 třetí židovsko-římská válka – Hadrián zakázal Židům obřízku, provincie Syria Palaestina.
- Kolem r. 200 sestavil rabi Jehuda ha-Nasi Mišnu
- 350-400 n. l. izraelská Gemara (vzniká zejména v galilejských městech Tiberiadě a v Caesareji)
- Kolem roku 500 dokončená babylónská Gemara

Mapky

Codex Sinaiticus c. 330–
360 n. l.
Obsahuje List
Barnabášův a Hermův
Pastýř.

Biblická kritika

Codex Alexandrinus
c. 400-440 n. l.
Obsahuje
list Klementův

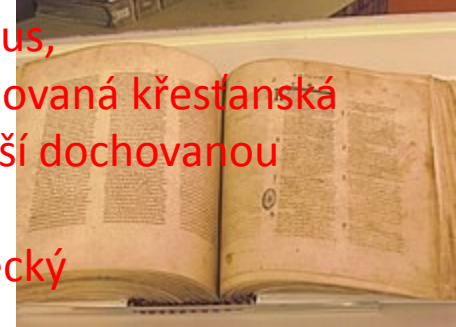
- Nyní je nemožné si představit rekonstrukci dějin Izraele jednoduše na základě biblických zpráv. Pokud jde o historické studie, biblický text má stejnou zásluhu jako mimobiblické psané texty. Lukasz Niesiolowski-Spano, Jacek Laskowski: *The Origin Myths and Holy Places in the Old Testament: A*, 2016, s. 10
- Pokud někdo přijme, že v Bibli jsou obsaženy mýty, zejména v SZ (Starý zákon), pak je snadné pochopit, proč byli teologové nuceni uvažovat o povaze mýtu. Alan Dundes: *Sacred Narrative: Readings in the Theory of Myth* -1984, s. 62
- Bibli nelze jednoduše číst v nominální hodnotě jako historii; tak samozřejmě nelze číst žádný jiný starověký text. William G. Dever: *Recent Archaeological Discoveries and Biblical Research*, 1993, s. 5
- Obecně platí, že historici považují biblickou hodnotu jako důkaz pro premonarchické časy za nízkou, ale názory na její spolehlivost jako na zdroj informací o pozdějším prvním tisíciletí př. n. l. se liší. Brad E. Kelle, Frank Ritzel Ames: *Writing and Reading War: Rhetoric, Gender, and Ethics in*, 2008, s. 57
- Historicko-kritický vědec používá celou řadu metod, včetně kritiky pramenů, literatury, formy a „historie tradice“, aby rekonstruoval historii Izraele a rozhodl, že samotné biblické zprávy nelze brát v nominální hodnotě. Andrew E. Hill, John H. Walton: *A Survey of the Old Testament*, 2010, s.
- Minimalisté (např. Philip Davies, Thompson, Seters) vidí v Starém zákoně velmi málo spolehlivé historie. Konzervativní starozákonní učenci, „bibličtí maximalisté“, obecně přijímají historičnost většiny starozákonních příběhů. Nagendra Kr Singh, A. P. Mishra: *Encyclopaedia of Oriental Philosophy and Religion: Christianity*, 2007, s. 490

Svítek Izajáš od
Mrtvého moře, 356–
103 př. n. l.,
Respektive 150–100
př. n. l., hebrejščina

Bible

Codex Vaticanus,
Nejstarší dochovaná křesťanská
Bible s nejstarší dochovanou
Septuagintou,
c. 300–325, řecký

- Slovo „Kánon“ pochází z řeckého slova odkazujícího na pravidlo nebo normu měření. V biblických studiích kánon popisuje soubor kolekcí knih, kterým byl udělen autoritativní status konkrétní komunitou. Židovská komunita má vlastní sbírku posvátných spisů známých jako Mikra, což znamená „to, co se čte“, nebo Tanakh, zkratka odkazující na její tři části: ... David Holgate, Rachel Starr: SCM Studyguide: Biblical Hermeneutics: 2nd Edition, 2019, s.
- V této závěrečné kapitole se zamyslíme nad procesy, kterými byly svitky, které tvořily židovský biblický kánon, vytvářeny, upravovány a sestavovány a kánon nakonec uzavřen. Philip R. Davies, John William Rogerson: The Old Testament World, 2005, s. 232
- Zbývající kapitoly tohoto úvodu rozvinou příběh stvoření Bible. Tento příběh se pohybuje od diskuse o ústních tradicích v předgramotném Izraeli až po konečné formování hebrejské Bible v království Hasmonejců. David M. Carr: An Introduction to the Old Testament: Sacred Texts and...2011, s. 30
- Někteří noví vědci naznačují, že sbírka dvaceti čtyř knih Židů mohla být vytvořena ve druhém století př. n. l. jako druh reakce Jeruzaléma na kulturní a vzdělávací vliv Homéra a řecké kultury. Juan Carlos Ossandón Widow: The Origins of the Canon of the Hebrew Bible: An Analysis of ... 2018, s. 212
- Na druhou stranu mnoho minulých vědců vidělo dobu babylónského exilu jako rozhodující okamžik v historii izraelského náboženství a literatury, protože v tomto období viděli velké části Bible psané a formované. David M. Carr: The Formation of the Hebrew Bible: A New Reconstruction, 2011, s. 225
- Existovaly židovské komunity žijící široce rozptýlené po Středomoří a na Středním východě. Mnoho Židů vyrůstalo v řecky mluvících městech, jako byla Alexandrie, a chodili do řeckých škol. ... To znamená, že proces překladu do řečtiny probíhal současně s opravováním kánonu hebrejské Bible. ... To pochází z latiny septuaginta, což znamená sedmdesát, příběh v Aristeově listu, že sedmdesát dva starších přeložilo Pentateuch do... John Riches: The Bible: A Very Short Introduction, 2002, s. 20
- Z historického hlediska („první Bible křesťanství“) není důvod vážit si hebrejské Bible více než Septuaginty. V době Ježíše neexistovala žádná hebrejská Bible. Septuaginta nějakým způsobem předpokládá existenci židovské sbírky. Niels Peter Lemche: The Old Testament Between Theology and History: A Critical ... 2008, s. 279
- Historik Heinrich Graetz (1817–1891) navrhl, že kánon hebrejské Bible určil „koncil v Jamnii“; tato teorie je nyní zdiskreditována. Norman Solomon: Historical Dictionary of Judaism, 2015, s. 477
- Rabín Akiva je známý svým odhodlaným bojem za zařazení Píseň písní do kánonu bible. Shulamit Laderman: Images of Cosmology in Jewish and Byzantine Art: God's, 2013, s. 144

„Hebrejská Bible“ (tedy palestinský kánon) = protestanský kánon

- Tanach

1. *Tóra* (; Zákon, Učení) (Pentateuch)
2. *Nevi'im* (; Proroci)
3. *Ktuvim* (; Spisy)

- Tóra

1. *Be-rešit* – Genesis
2. *Šemot* – Exodus
3. *Va-jikra* – Leviticus
4. *Ba-midbar* – Numeri
5. *Devarim* – Deuteronomium

hebrejská Bible

- **Proroci (Nevi'im):**

1. Jozue
2. Soudců
3. 1. a 2. Samuelova
4. 1. a 2. královská
5. Izajáš
6. Jeremjáš
7. Ezechiel

- **12 malých proroků:**

1. Ozeáš
2. Jóel
3. Ámos
4. Abdijáš
5. Jonáš
6. Micheáš
7. Nahum
8. Abakuk
9. Sofonjáš
10. Ageus
11. Zacharjáš
12. Malachiáš

- **Spisy (Ketuvim):**

1. Žalmy
2. Jób
3. Přísloví
4. Píseň písní
5. Rút
6. Pláč
7. Kazatel
8. Ester
9. Daniel
10. Ezdráš
11. Nehemiáš
12. 1. a 2. paralipomenon

Nashův papyrus, 150–

100 př. n. l.

Pojmy a překlady

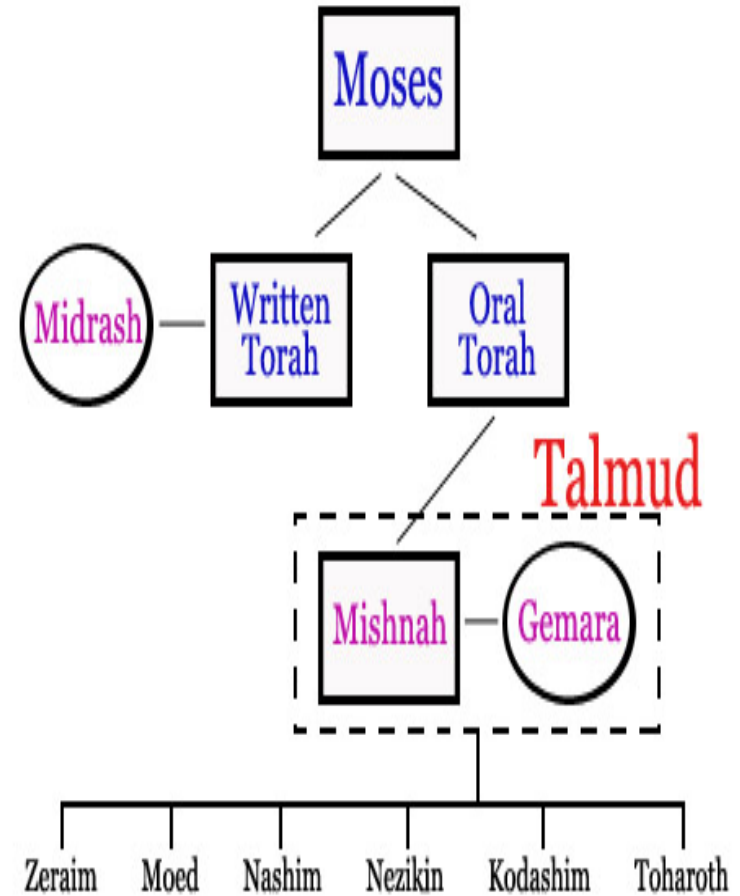
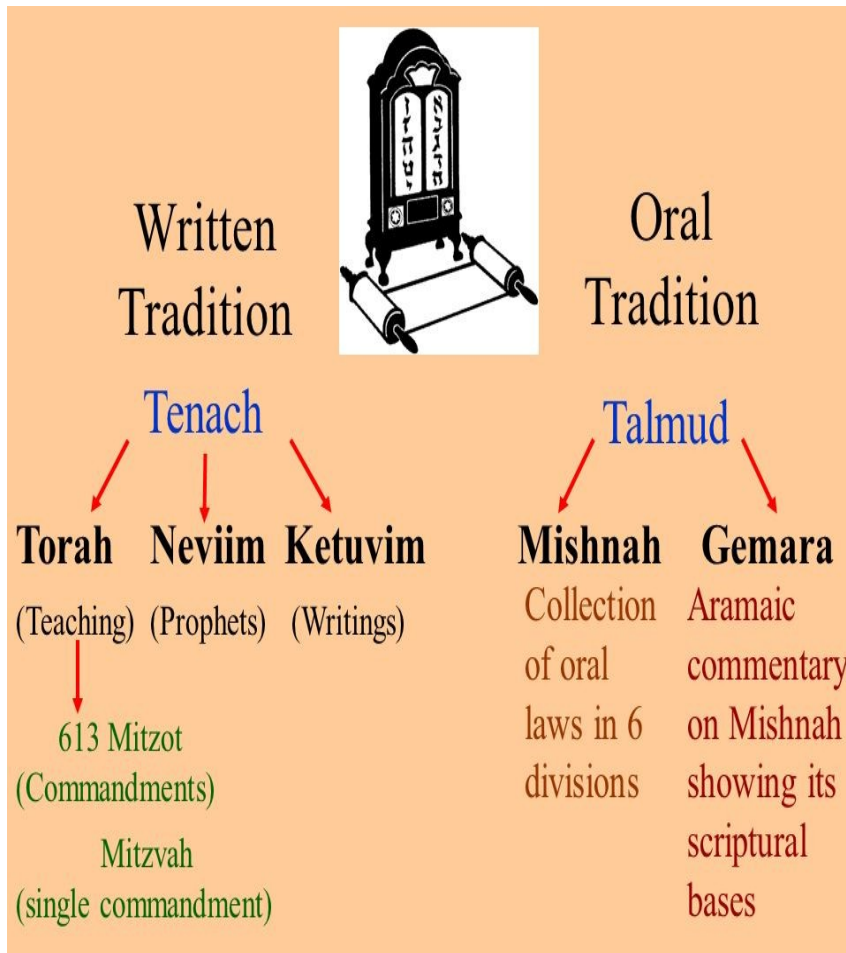
- τὰ βιβλία, Ta Biblia , „knihy“
- Biblický kánon
 - hebrejská bible
 - Targum = volný překlad starozákonních textů z hebrejštiny do aramejštiny.
 - Codex Leningradiensis B 19A z roku 1008, Masoretský text – masora (poznámkový aparát), do . st. n. l. písaři, pak od 6. století zvaní „masoreti“
 - palestinský kánon v Jamnii (Javne) roku 92.
 - Samaritánský kánon
 - Křesťanské kánony: Počet knih křesťanské Bible se pohybuje od 73 knih kánonu katolické církve, 66 knih protestantského kánonu nebo 80 knih ortodoxních až po 81 knih etiopského pravoslavného kánonu.
 - Deuterokanonický spis (římskokatolická církev) - Kniha Tóbijáš, Kniha Júdit, přídavky ke Knize Ester, přídavky ke Knize Daniel, Kniha Moudrosti, Sírachovec, 1. kniha Makabejská, 2. kniha Makabejská, Kniha Báruch. 8. dubna 1546 katolická církev definitivně kanonizovala deuter. Knihy, alexandrijský kánon
 - Kanonické texty pravoslavné církve - 1. Ezdráš, Kniha moudrosti, Sírachovec, kniha Tobiáš, kniha Júdit, Sírachovec, 1. kniha Makabejská, 2. kniha Makabejská 3. kniha Makabejská, 4. kniha Makabejská, Kniha Báruch, List Jeremjášův, Ódy, Žalmy Šalomounovy - jsou pravoslavnými považovány za plně součástí Starého zákona, protože jsou součástí delšího kánonu, který od počátku přijala raná církev.
 - Septuaginta LXX – řecký překlad, od 3. do 1. století př. n. l.- obsahují staré kodexy ze 4. a 5. století - Codex Vaticanus, Codex Sinaiticus a Codex Alexandrinus.
 - Vetus latina - starý latinský překlad z řečtiny, v užívání od cca 2. st. do 5. st. n. l.
 - Vulgata - 4. a 5. století. Jeronýmův překlad z původních jazyků, na římské synodě r. 382 byl přijat dokument Decretum Gelasianum, kterým byl stanoven biblický kánon (Damasus I.).

- **Monarchické 8. – 6. Století př. n. l. c. 745–586 př. n. l.:**
- Nejstarší části Ozeáše, 8. století.
- Nejstarší části Izajáše 1–39, konec 8. století.
- Nejstarší části Amose, pozdní 8. / počátkem 7. století.
- Nejstarší části Micheáše, pozdní 8. století.
- Nahum, 7. století, založené na jeho předpokladu pádu egyptských Théb a vyzývající ke zničení Ninive.
- Sofonjáš, vláda Jósijášova, pozdní 7. století.
- 5. Mojžíšova 5–26 (zákoník tvořící jádro knihy), vláda Jósijáše, konec 7. století.
- První vydání deuteronomistické historie (knihy Joshua / Soudců / Samuelova / Královská), panování Jósijáše.
- Habakuk, pozdní 7. století.
- **Exilová, 6. století př. n. l, 586–539 př. n. l.**
- Deuteronomium se rozšířilo přidáním kapitol 1–4 a 29–30, aby sloužilo jako úvod do revidované Deuteronomistické historie Druhé vydání Deuteronomistické historie (Jozue / Soudců / Samuelova / Královská + Deuteronomium).
- Jádro Abdijáše kolem pádu Jeruzaléma, 586 př. n. l.
- První (kratší) vydání Jeremiáše.
- Ezechiel, před obnovením Izraele do Jeruzaléma.
- „Druhý Izajáš“ (Izajáš 40–55), přibližně v polovině století.
- Expanze a přetváření Ozeáše, Amose, Micheáše a Sofonjáše.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Dating_the_Bible
- **Postexilický, perský, 6. – 4. Století př. n. l, 538–330 př. n. l.** Deuteronomium revidováno s rozšířením kapitol 19–25 a doplněním kapitol 27 a 31–34, které mají sloužit jako závěr k Tóře.
- Tóra (knihy Genesis / Exodus / Leviticus / Numeri + revidovaná Deuteronomium), 450–350 př. n. l.
- „Třetí Izajáš“ (Izajáš 56–66)
- Druhé (delší) vydání Jeremiáše.
- Ageus (datováno do druhého roku perského krále Dáreia 520 př. n. l.).
- Zachariáš (kapitoly 1–8 současné s Ageem, kapitoly 9–14 z 5. století).
- Malachiáš (5. století př. n. l., Současný nebo bezprostředně před misemi Nehemjáše a Ezdráše).
- Kroniky (mezi 400–250 př. n. l., Pravděpodobně v období 350–300 př. n. l.).
- Počátky Ezdráš – Nehemjáš (konečnou podobu mohly dosáhnout až v období Ptolemaiovců, asi 300–200 př. n. l.).
- **Postexilický, Helénistické, 4. – 2. St. př. n. l., 330–164 př. n. l**
- Kniha Ester, 4. století př. n. l.
- Jób.
- Kazatel.
- Píseň písní.
- Kniha Jonáše (perská nebo helénistická, nejpozději do 2. století př. n. l.).
- Kniha Žalmů (závěrečná antologie - jednotlivé žalmy pokrývají mnoho století).
- **Makabejská / Hasmonejská / Římská, 2. století př. n. l. - 1. století n. l.**
- 164–4 př. n. l.
- Daniel, c. 164 př. n. l.

Ukázky z Bible

- Ozeáš 8:8 Izrael bude pohlcen. Hle, budou mezi pronárody jako bezcenná nádoba.
- Izajáš 1:3 Vůl zná svého hospodáře, osel jesle svého pána, mne však Izrael nezná, můj lid je nechápavý.
- Ámos 1:3-4 Toto praví Hospodin: Pro trojí zločin Damašku, ba pro čtvrtý, toto neodvolám: Protože mlátili Gileáda železnými smyky, sešlu na Chazaelův dům oheň a ten pozře paláce Ben-hadadovy.
- 1. Královská 16, 33 Achab také udělal posvátný kůl. Tím, čeho se dopouštěl, urážel Hospodina, Boha Izraele, víc než všichni izraelští králové, kteří byli před ním.
- 2. Královská 23:24 Jóšijáš také vymýtil vyvolavače duchů zemřelých, jasnovidce, domácí bůžky, hnusné modly i všelijaké ohyždné bůžky, které bylo možno vidět v zemi judské a v Jeruzalémě. Tak se naplnila slova zákona napsaná v knize, kterou našel kněz Chilkijáš v Hospodinově domě
- Genesis 27, 36 Ezau řekl: „Právem dostal jméno Jákob (to je Úskočný) . Už dvakrát se mnou jednal úskočně. Připravil mě o mé prvorozenství a nyní i o požehnání.“ A otázal se: „Pro mne už požehnání nemáš?“
- Exodus 2, 10 Když dítě odrostlo, přivedla je k faraónově dceři a ona je přijala za syna. Pojmenovala ho Mojžíš (to je Vytahující) . Řekla: „Vždyť jsem ho vytáhla z vody.
- Ezdráš 1, 2 „Toto praví Kýros, král perský: ,Hospodin, Bůh nebes, mi dal všechna království země. Pověřil mě, abych mu vybudoval dům v Jeruzalémě, který je v Judsku.
- Daniel 11:31 Jeho paže se napřáhnou a znesvětili svatyni i pevnost, vymytí každodenní oběť a dají tam ohyždnou modlu pustošitele. (Antiochos po návratu z Egypta zakázal ortodox. judaismus. jeruzalémský Chrám zasvětil Diovi.)

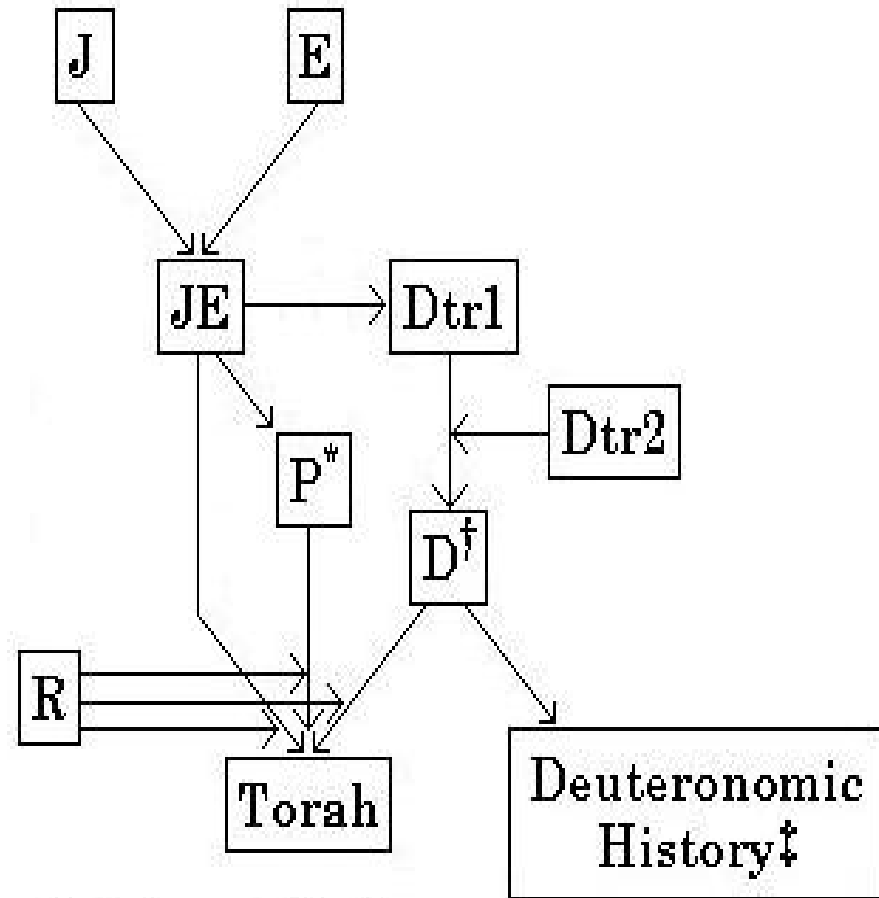
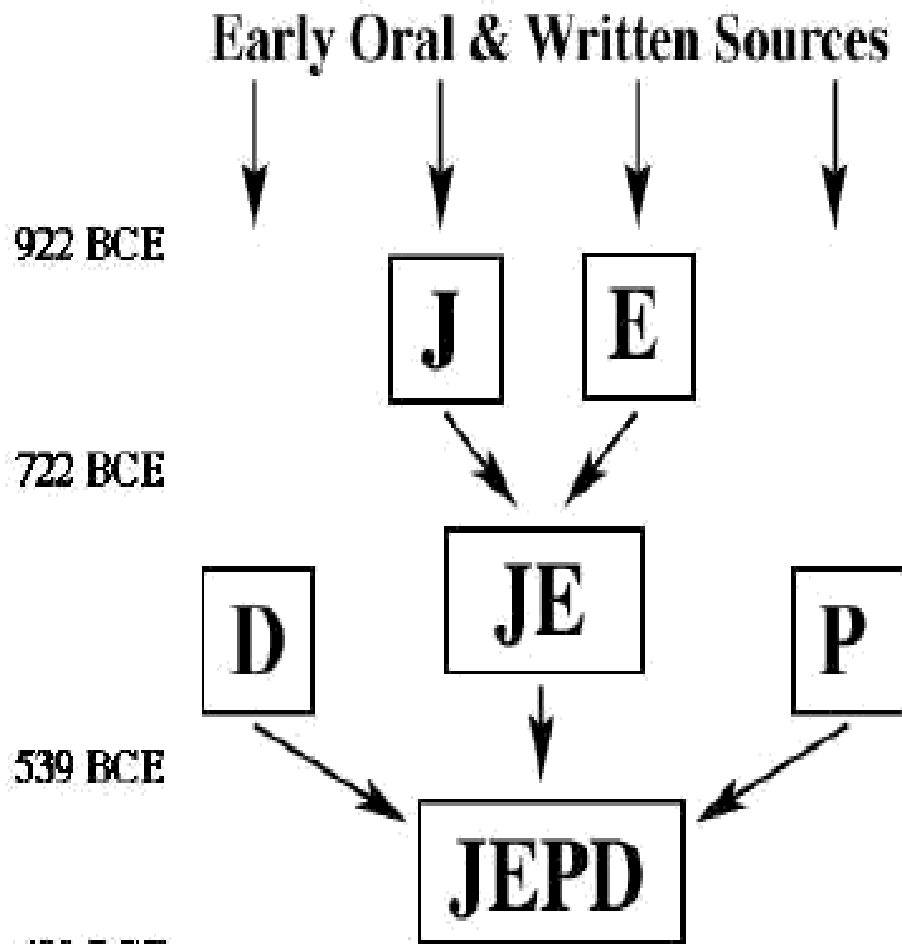
Psaná Tóra a ústní Tóra

hypotézy vzniku Tóry

- Někteří viděli Tóru složenou z různých fragmentů (fragmentární hypotéza), jiní z hlavního dokumentu, který byl doplněn různými rukama (doplňková hypotéza), a další, že se skládala z různých dlouhých dokumentů, které byly vzájemně propojeny (dokumentární hypotéza).
- Geddes, Alexander (1737–1802), kterému se připisuje původ fragmentární hypotézy, tvrdil, že za těmito zákoníkovými kodexy jsou spíše fragmenty různé délky než zdroje nebo dokumenty.
- Nehemjáš 8:5 I otevřel Ezdráš knihu před zraky všeho lidu, stál totiž výše než ostatní lid. Když ji otevřel, všechen lid povstal.
- Nehemjáš 8:6-9 Ezdráš dobrořečil Hospodinu, Bohu velikému, a všechen lid odpověděl s pozdviženýma rukama: "Amen, amen." Padli na kolena a klaněli se Hospodinu tváří až k zemi.
- Nato Jéšua, Baní, Šerebjáš, Jamín, Akúb, Šabetaj, Hódijáš, Maasejáš, Kelíta, Azarjáš, Józabad, Chanan a Pelajáš, levité, vysvětlovali lidu Zákon, zatímco lid stál na svém místě.
- Četli z knihy Božího zákona po oddílech a vykládali smysl, aby lid rozuměl tomu, co četli.
- Nehemjáš, který byl místodržícím, a kněz Ezdráš, znalec Zákona, a levité, kteří vysvětlovali lidu Zákon, řekli všem lidu: "Dnešní den je svatý Hospodinu, vašemu Bohu. Netruchlete a neplačte." Všechen lid totiž plakal, když slyšel slova Zákona.
- Nehemjáš byl guvernérem perské Judeje pod vedením perského krále Artaxerxa I. (465–424 př. n. l.)
- 2. Makabejská 2, 14 Podobně i Juda shromáždil všechny knihy poztrácené ve válce, kterou jsme byli donuceni vést. Jsou u nás

Dokumentární hypotéza podle Julia Welhausena (1844 –1918)

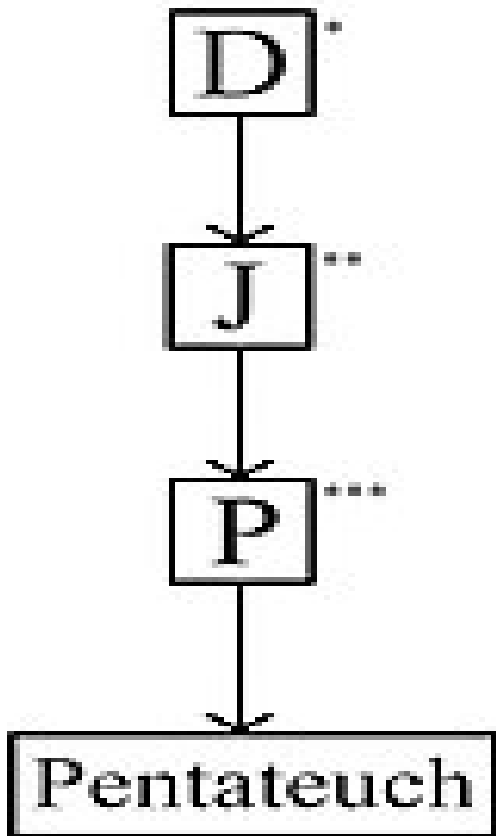

* Includes most of Leviticus

† Includes most of Deuteronomy

‡ Joshua, Judges, 1 & 2 Samuel, 1 & 2 Kings

Doplňková hypotéza John Van Seters 1970

- zdroj Deuteronomista (D) byl pravděpodobně napsán c. 620 př.
- zdroj Yahwista (J) byl pravděpodobně napsán c. 540 př. n. l. V exilovém období.
- kněžský zdroj (P) byl pravděpodobně napsán c. 400 př. n. l. v postexilickém období.

Sefer Torah

